Цана асобнага нумару 20 гр. | Przesyłka opłacona ryczałtem

№ 40 (187) | Вільня, Пятніца 28 сьнежня 1928 г. | Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!
Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ:
[illegible]
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прымае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Аб балючым пытаньні.

На апошнім сабраньні прадстаўнікоў тых дзяржаваў, якія ўходзяць у склад Лігі Нацыяў, выявілася вельмі выразна і яскрава адно пытаньне, каторае ўжо мае назоў — балючага.

Сутнасьць гэтага ў тым, што справа аховы правоў нацыянальных меншасьцяў у Лізе Народаў разумеецца дваяка. Адны дзяржавы разумеюць, што ахоўваць правы нацыянальных меншасьцяў трэба гэтак, **каб гэтыя нацыянальныя меншасьці зьліць з тым народам, які становіць большасьць** у дзяржаве. Другія-ж разумеюць іначай, а іменна?

Гэтыя другія высоўваюць тэзу, што правы нацыянальных меншасьцяў павінна гэтак ахоўвацца, **каб нац. меншасьці мелі абсалютную магчымасьць утрымаць сваю нацыянальную самабытнасьць і разьвіваць сваю нацыянальную культуру.**

Дзеля гэтакага дваякага разуменьня справы, сама справа ў Лізе Нацыяў знаходзілася на мёртвым пункце, а адносіны дзяржаўнага народу з нац. меншасьцямі выклікалі частыя канфлікты, у тых дзяржавах, каторыя нацыянальную меншасьць зьлівалі з большасьцю. Але-ж хіба кожнаму зразумела, што значыць — зьліць?! Гэта значыць, што чалавек павінен пазбавіцца сваей нацыянальнай прыналежнасьці і прыстаць да нейкае іншае нацыі. Для большага зразуменьня дамо гэтакі прыклад: зьліць беларускую нацыю з польскаю, гэта знача, каб Беларусы перасталі быць Беларусамі, ды зрабіліся палякамі.

Ясна, што ні ў якага народу няма на гэта ані ахвоты, ані жаданьня, ані патрэбы. Калі-ж паміма волі, тасаваць прымус да гэтакага «ідэальнага» зьліцьця народаў, дык ясна, што вынікам гэтага будзе барацьба: адны будуць зьліваць, а другія—праціціцца. А дзеля таго, што тых народаў, якія носяць назоў нацыянальных меншясьцяў і якія некаторымі дзяржавамі прызначаны на нацыянальную сьмерць ад асімілятарскага нажа, ёсьць — ў адной толькі Эўропе 40 мільёнаў, дык зразумела, што ня можа стаць іначай, як балючым пытаньнем справа нацыянальных меншасьцяў.

Трэба дзівіцца некаторым палітычным дзейнікам некаторых дзяржаваў, што яны дапускаюцца да гэтакага памылковага пагляду на сутнасьць справы, што яны цэлыя шматмільённыя масы жывых людзей разглядаюць як матэрыял для нейкіх экспэрымэнтаў не пажаданых для гэтых масаў.

На падставе вышэй прыведзенага, мы лічым ня толькі памылковай ці безсэнсоўнай, але-ж нават шкоднай пастаноўку справы нацыянальных меншасьцяў на плошчы іх вынарадавеньня і зьліцьця з другою нацыяй. Пробы ў кірунку зьліцьця з другою нацыяй, заўсёды будуць прычынай канфліктаў між народамі. Карысным, як для паасобных народаў таксама і для ўсяго чалавецтва, ёсьць другая тэза аб справе нацыянальных меншасьцяў. Тэза, якая гаворыць аб тым, што нац. меншасьці павінна мець абсалютную магчымасьць утрымаць сваю нацыянальную самабытнасьць і разьвіваць сваю нацыянальную культуру.

Магчымасьць гэтая можа быць рознаякая, дык ясна, што трэба браць пад увагу ўсе ўмовы жыцьця тэй ці іншай краіны і народу.

Супольная дзяржаўнасьць некалькі народаў можа быць толькі тагды моцнаю і шчасьліваю, калі кожны чалавек будзе адчуваць сябе ў тэй дзяржаве гэтак сама, як ува ўласным доме.

Дзеля таго-ж, што пастаноўка справы нацыянальных меншасьцяў стаіць на памылковым шляху, што нац. меншасьці знаходзяцца на правох квартырантаў, дык гэта і змушае іх шукаць уласнага нацыянальнага дому — сваей нацыянальнай дзяржаўнасьці.

Гэта даецца заўважыць ня толькі ў Беларусаў, але-ж і ў іншых народаў, як украінцы, каталёнцы, фламандцы, харваты, славакі, індусы, жыды (у Палестыне) і г. д.

Вось як разумеем мы — балючае, запраўды—балючае пытаньне!

У выніку дваякага разуменьня справы нац. меншасьцяў паміж польскім міністрам Залескім, як выявіцелем першай—і нямецкім мін. Штрэзаманам, як выявіцелем другой тэзы, на апошнім паседжаньні Лігі Нацыяў, узнялася нязвычайная палеміка, бо на прамову мін. Залескага, мін Штрэзэман пракрычаў свой адказ з вялікім узрушэньнем і здэнэрваваньнем. Гэта здарылася ў часе разгляду сабраньнем Лігі Нацыяў тых сямі жалабаў, якія паданы на польскі ўрад нямецкім «Народным Саюзам» з польскай Верхней Сілезіі.

Гэтае здарэньне павінна даць шмат-каму і шмат-чаго зразумець. Аднак-жа: ці гэтак сталася?!

У «Кур'еры Віленскім» з дня 21 г. сьнежня, п. Тэстіс у артыкуле «Нэрвы і мэты п. Штрэзэмана» з аднаго боку прызнае Штрэзэману дыплёматычную ўдачу, а з другога боку абураецца, а далей крыўдзіцца на прадстаўнікоў француская дыплёматыі, што нявыразна памагала мін. Залескаму.

У канцы-канцоў закончыў—«Пабачым».

Нам здаецца, што... ані цяжкія ўздыханьні ў кірунку п. Брыяна ані злосьць у кірунку п. Штрэзэмана балючай справе не памогуць. Бо, калі, запраўды, справа нац. меншасьцяў зрабілася балючай у Эўропе, дык найгорш (як казаў пас. Ярэміч з соймавай трыбуны) яна прадстаўляецца ў Польшчы!

У такім выпадку: чым можа апэраваць мін. Залескі на «тэрэне» Лігі Нацыяў?

— Можа мае ён за сабою парляманцкае прадстаўніцтва нац. меншасьцяў? — Не!

Ці мо' мае за сабою мін. Залескі паважныя палітычныя і культурныя ўстановы нац. меншасьцяў?—Не!

— Ці мо' мае наагул вырашаную справу нац. меншасьцяў у Польшчы?

— Не! —

Мае перад сабою жалабы, жалабы і яшчэ раз жалабы!

Дык і ня дзіва, што першую іскрыпку зайграў п. Штрэзэман, замест таго, каб гэтакую першую іскрыпку іграў мін. Залескі, як прадстаўнік дзяржавы дзе ёсьць найбольш нац. меншасьцяў.

П. «Тэстісу», як прадстаўніку ў парлямант ад нашага краю, прычыны (чаму так сталася?), павінна быць надта добра ведамыя. Ніхто іншы, а вы п. п. Тэстісы павінна пакіраваць палітыкаю гэтак, каб мін. Залескі меў ня жалабы, а нешта іншае. — «Пабачым!».

Муха.

ВОКАМ ПА СЬВЕЦЕ

XVII.

Вайна, якая закончылася ў лістападзе 1918 году, цягнулася чатыры гады, а яе спадчына будзе, у тэй ці іншай меры і сэнсе, датыкаць чалавецтва праз час значна даўжэйшы. Ужо мінула дзесяць „спакойных" гадоў, аднак-жа ня было аніводнага спакойнага дня. Увесь час ідуць гутаркі аб скасаваньні вайны, а тым часам справа выглядае гэтак, як быццам. Мір стаіць сіратою каля плоту, а Вайна гігантычна раскрыла рот і пагражае чалавецтву новай і новай навалай. Гэтак здаецца і на гэта ёсьць важкія факты.

Амаль-што кожная дзяржава імкнецца да пашырэньня сваіх абшараў, а гэта знача да захопу суседніх зямель. У сувязі з гэтым завязваюцца вузлы, якія бадай-што будуць развязаны жалезам, агнём і праліцьцём крыві. Пералічым гэтыя найвачавіднейшыя вузлы.

Перадусім кідаецца ўвочы глухая, ціхая, але-ж разам жорсткая і заядлая барацьба між Англіяй і Злучанымі Штатамі Паўночнай Амэрыкі. Дзьве гэтыя дзяржавы імкнуцца да аднэй мэты: да укоснага панаваньня над сьветам. Абедзьве прамысловыя дзяржавы, для збытку сваіх вытвораў патрабуюць рынкаў, абедзьве яны стараюцца захапіць перавагу на моры, бо пераважна гандаль адбываецца морам. Цераз гэта паўстае антаганізм між капіталістымі гэтых дзяржаваў, а дзеля таго, што у ўлады, у абедзьвёх дзяржавах знаходзяцца прадстаўнікі капіталістых, дык для іх нічога ня стоіць кінуць масы ў аружную барацьбу.

Праўда, гэтакія вузлы Англія разьвязвала ўжо ня раз. Рабіла гэта яна чужымі рукамі, і вось як:

Расея некалі пашырала свае абшары коштам кволай Турцыі. Але-ж гэтае пашырэньне Расеі не падабалася Англіі, бо пагражала інтарэсам Англіі на Блізкім Усходзе. Дзеля гэтага Англія стварыла саюз і пад Севостопалем паламала расейскія рогі. Ізноў-жа Расея, пасьля гэтага, пасоўвалася на Далекім Усходзе, дык Англія паціху памагла Японіі стрымаць і адсадзіць назад далёка-усходні размах Расеі. На пачатку 20 стагодзьдзя выплыла на сьвятовы гарызонт магутная Нямеччына. І тут таксама Англія пастаралася. Яна аб'яднала поўсьвету і разьбіла Нямеччыну, зьнішчыўшы яе, як сусьветную сілу. Цяпер, калі магутнасьці Англіі пагражаюць Зл. Шт. Паўн. Амэрыкі, дык ужо ня ведама, як адхіліць пагрозу Англія. Але-ж ясна адно, што аб гэтым лятуцяць палітыкі Англіі.

На Далекім Усходзе, ужо вельмі даўно, завязаўся вузел пагрозы вайны. Там ахапіў ён Японію і Зл. Шт. Паўн. Амэрыкі. Скрыгіча зубамі там Вайна і пхае дзьве гэтыя дзяржавы на аружную барацьбу. Справа ў тым, што Японія, жыхарства якое вельмі скора павялічваецца лічбова, патрубуе новых зямель для калёнізацыі. Але-ж загарадзіла ёй дарогу Амэрыка. Ці не пастараецца Японія сьпіхвуць Амэрыку з дарогі?

Ізноў-жа вузел, і моцны вузел, завязваецца каля Італіі. У фашыстаўскай галаве сучаснага „гаспадара" Італіі Мусаліні зарадзілася адумысная думка: вывясьці Італію на першае месца сусьветнага значэньня. Цераз гэтае мы відзім непаразуменьні Італіі з суседзямі (Югаславія, Францыя ды іншыя), якім Італія пагражае сваім пашырэньнем.

Перамога і рэзультат, пасьля якога Нямеччына стала куртатаю: ці-ж ня ёсьць вузел для аружнае развязкі? Праўда, цяпер нельга гэтага зрабіць, бо абрэзаны крыльля, але-ж, як толькі адрастуць яны, дык ці не падумае Нямеччына аб тым, каб скінуць сваю куртатасьць!?

Існаваньне гэтакай дзяржавы як Саветы на тэрыторыі быўшае Расеі, таксама — факт, і бадай найгалаўнейшы, адкуль ідзе пагроза ваеннай навалы. Дык ня дзіва, што курсуюць па сьвеце, чуткі аб камбінацыях Францыі і тых, якія з ею.

Вось у працягу дзевяці месяцаў француекі ген. Ля-Рон езьдзіць па цэнтральнай Эўропе і мае нейкія няведамыя сувязі з генеральнымі штабамі, быццам вядзе з імі нарады і г. д. Проста кажучы; развозіць трывогу: трывога-ж ахапляе значны абшар сьвету — Савецкую Расею і Нямеччыну.

Сутнасьць гэтага ў тым, што, — як шырока інфармуюць газэты, — дык ген. Ля-Рон выконвае заданьне Францыі стварыць саюз дзяржаваў, якія акружаюць савецкую Расею, па адным дадзеным, для таго, каб бараніцца на выпадак вайны ад бальшавікоў, а па другім—для таго, каб здавіць бальшавікоў. Што-ж датыкае Нямеччыну?

Яшчэ ў 1922 годзе прадстаўнікі савецкай Расеі і Нямеччыны падпісалі дагавор аб прыяцельстве. За гэты час, тое прыяцельства дало як Нямеччыне, так і сав. Расеі карысьць. Дружба дзьвёх вялікіх дзяржаваў зьяўляецца сілай, якая выклікае трывогу ў тых, хто чуецца няпэўным у адносінах да тэй сілы.

Францыя, якая і сама шмат уцярпела ад вайны, у выніку міру атрымала найбольшую частку здабычы, а дзеля таго, што гэтая „здабыча" паходзіць ад Нямеччыны, дык ясна, што страх помсты з боку Нямеччыны пужае Францыю. Вось чаму і разумеецца некаторымі палітыкамі, уся камбінацыя Францыі з саюзам дзяржаваў суседніх сав. Расеі так, што быццам той саюз зьяўляецца процівагою савецка-нямецкаму прыяцельству. А цяпер зразумела, што гэтакай працівагі Нямеччына відзець не жадала-б. Гэта вось і датыкае Нямеччыну,

Зьмена адрэсу.

Рэдакцыя і Адміністрацыя газэты „Сялянская Ніва" перайшла ў іншае памешканьне. Цяпер яе адрэс гэтакі:
Вільня, Завальная вуліца, 7—8.
(Wilnia, Zawalnaja wul., 7—8).

Нядаўна закончылася сэсія Лігі Нацыяў, дзе спатыкаліся міністры Францыі, Англіі і Нямеччыны: ясна, што яны мелі нарады між сабою. Але-ж аб чым?

— Дый усё аб тым, як ліквідаваць спадчыну вайны. Гаварылі аб тым, як спагнаць з Нямеччыны сотню мільярдаў марак кантрыбуцыі і як зьвярнуць Нямеччыне залог за гэта —акупаваную Рэінскую вобласьць. Рэчавідных рэзультатаў тыя нарады, як быццам і не далі: зьбярэцца яшчэ камісія і будуць далейшыя „пераліваньні з пустога ў парожнае."

Савецкая газэта „Праўда" тлумачыць, што да таго часу будуць акупанты трымаць Рэінскую вобласьць пакуль Нямеччына не парве прыязьні з сав. Расеяй. Гэтае цьверджэньне сав. „Праўды", якое мела характар дагадкі, як быццам падмацавалася, бо заграанічныя газэты падалі вестку, што ангельскі міністар Чэмбэрлен патрэбаваў ад нямецкага міністра Штрэзэмана — разрыву прыяцельства з бальшавікамі.

Дзіўнае гэтае прыяцельства!... Нямеччына, якая зьяўляецца дэмакратычнай рэспублікай, сьсябравалася з камуністымі, якія ўладаюць Расеяй і кіруюцца да таго, каб ахапіць увесь сьвет, не выключаючы і Нямеччыну!.. Аднак-жа як відзім, дык Нямеччына не баіцца камуністых. Немцы, здаецца трымаюцца тэй тэзы, што кожная праява на сьвеце, мае свае межы, месца і час, а дзеля таго і разумеюць, што камуністыя, сілы якіх ужо выявіліся, ня ёсьць пагрозаю ані для ўсяе земскае кулі ані для іх асабліва.

Адыходзячы ад вышэй апісаных „рэчаў", я спаткаўся з аднэй, на мой пагляд, цікавай зьявай. А цікава яна таму, што той чалавек аб якім ідзе гутарка, у выпадку пагрозы утраты жыцьця, не хапаўся за саломінку, і не шукаў дошку ратунку. Гэтым чалавекам ёсьць фландрыец Вормс.

Яго асудзілі на кару сьмерці за тое што ён быў павадыром фламандзкай партыі, якая дамагалася аддзяленьня Францыі ад Бэльгіі і ўтварэньня незалежнай дзяржавы. Выслухаў асуд ён спакойна і закончыў лёзунгам: „Няхай жыве Фляндрыя!" Вормс адмовіўся ад паданьня просьбы аб памілаваньні, жадаючы быць асабістай ахвярай, як прыклад, барацьбы за ідэю.

Аднак-жа ён быў памілаваны, а кару сьмерці бэльгійскі ўрад замяніў яму вечнаю катаргаю. Цяпер яго выбралі ў парлямант. За яго падана 75 тысяч галасоў: ці паможа гэта яму?

Над гэтым спыняцца ня буду, а пайду далей. Справа ў тым, што у сувязі з гэтым здарэньнем, у мяне зьявілася думка паінфармаваць чытачоў аб тых краінах і народах, якія маюць такую самую ідэю, за якую фландрыец Ворамс не пашкадаваць і жыцьця.

Пачну з фляндрыі. Фляндрыя ў сучаснасьці зьяўляецца часткаю Бэльгіі, як ведама, Бэльгія складаецца з дзьвёх частак: Валёніі і Фляндрыі. Перавагу маюць валёнцы. Вось чаму ў Фляндрыі і праяўляюцца незалежніцкія імкненьні.

Што дзеецца ў сьвеце?

Новы ўрад у Латвіі і нац. меншасьці.

У першых днёх г. месяца ў Латвіі ўтварыўся новы ўрад на чале з прэм'ерам-міністрам Цэльмінем. Ад нацыянальных меншасьцяў уваходзіць у склад ураду ф.-Дыстэрло (немец), як міністар справядлівасьці; Шпалянскі (расеяц), як тав. міністра зямельных—і паляк, як тав. міністра ўнутранных справаў. Уваход у склад ураду прадстаўнікоў нац. меншасьцяў выразна сьведчыць аб тым, што для іх ёсьць там запраўдная (не папяровая) роўнасьць і правы.

Выбары ў Румыніі.

Адбыліся выбары прадстаўнікоў у румынскі парлямант з гэтакімі рэзультатамі:

Нацыянальна-сялянская партыя здабыла 349 мандатаў, з лічбы каторых дастанецца — 9 мандатаў сацыялістам, 11—немцам, 4—сіяністым.

Лібэралы атрымаюць толькі 13; група Лупу—5; нац.-демакраты—5 і вэнгры—10 мандатаў.

У Алагабадзе (Індыя).

Ангельскі суд асудзіў 10 індусаў на сьмерць, а 7 — у катаржны вастрог. Вінаваціліся яны ў выступленьнях проці ангельскага ўраду. Як ведама, Англія пануе над 390 мільёнамі індусаў, якіх заваявала 160 гадоў таму назад.

З Савецкай Расеі.

Савецкая газэта „Труд" падала вестку, што на Паўночным Каўказе быў запісаны ў работніцкі саюз—асёл. Аслу быў выданы білет, пад іменем Ішак Ішаковіч Ішак.

Кантроль з цэнтра выкрыў гэта і зрабіў загад выпісаць асла з саюзу. Цікава: ці бываў прысутным асёл на сабраньнях?

Блізка Фляндрыі знаходзіцца Эльзас-Лётарынгія, дзе таксама ёсьць гэтае імкненьне, бо нядаўна судзіў францускі суд эльзас-лётарынгскіх незалежнікаў.., у Гішпаніі гэтакай ідэяй ахоплена Каталёнія, у Югаславіі—Харвацыя, у Чэхаславакіі, праўда, вельмі нязначна. — Славакія, на тэрыторыі бышай Расеі — Украіна і Беларусь, у Азіі Індыя.

На сьвеце што-раз, дык стачовіцца цясьней і цясьней. Чалавечая маса ахапляе сабою ўсю Зямлю, а пры гэтым паўстаюць спрэчкі і бойкі. У Паўночнай Амэрыцы ёсьць дзьве рэспублікі: Балівія — 3 мільёны і Парагвай —1 мільён 200 тысяч жыхарства. Гэтыя малалюдныя дзяржавы займаюць вялікія абшары, але-ж вызначанай граніцы між імі ня было. Нядаўна дайшло да таго, што балівійцы і парагвайцы мелі аружную бойку: на тое, што лічыць адна старонка сваім, заяўляе свае прэтэнзіі і другая.

У першай бойцы было забіта 80 чалавек. Думаецца, што між імі можа паўстаць і запраўдная вайна. Балівія мае — 4 тысячы, а Парагвай — 3.600 салдатаў. Дык гэтая вайна, у параўнаньні з тэй, якая кончылася дзесяць гадоў таму назад, будзе мець выгляд на сусьветным гарызонце, як-бы бойка пеўняў на сьметніку.

Чакаючы далейшых падзеяў, я стаўлю кропку.

Зыркі.

Паўстаньне у Афганістане.

Афганістан—гэта дзяржава, якая мае нешта 9 мільёнаў жыхарства: пануе над Афганістанам кароль Аманулях. Пішучы аб лічбе жыхарства дадаецца слова „нешта" таму, што запраўднае лічбы афганцаў ніхто ня ведае, нават сам кароль. Справа ў тым, што афганцы народ ня культурны, ён знаходзіцца яшчэ на ступені дзікіх народаў. Занятткі яго, — у пераважнай частцы,—жывёлаводзтва, А гэта вымагае частага пераходу з месца на месца. Вось чаму ў Афганістане бадай-што няма вёсак. Праўда, ёсьць гарады, дзе людзі займаюцца гандлям і дамашнім вытворствам.

Афганцы — магамэтане. Гэтая рэлігія вельмі кансэрватыўная, яна не спрыяе культурнаму разьвіцьцю чалавецтва. Аднак-жа ня гледзячы на гэта, афганскі кароль Аманулях, захапіўшыся эўрапейскай культурай і цывілізацыяй задумаў прасьвяціць і свой народ. Перадусім ён пачаў уводзіць эўрапейскую вопратку і некыторые другія рэформы. А галоўнае, дык кароль Амуналях парупіўся аб тым, каб скасаваць многа — жэнства і ўраўняць у правох жанчыну. У Афганістане — жанчына заўсёды павінна хадзіць з закрытым тварам: яна ня мае права быць у кампаніі з мужчынамі. Калі ёсьць у доме госьці; дык прымае іх муж, а жанкі ня маюць права быць разам. Будуюцца дамы ў Афганістане бяз вакон да вуліцы: там вокны выходзяць толькі на панадворак, які агароджаны высокай сьцяною. Гэта робіцца дзеля таго, каб жанчына ня магла глядзець з дому праз вакно на вуліцу і каб не магла ачароўвацца іншымі мужчынамі, акрамя свайго мужа.

Усё гэта кароль Аманулях пачаў касаваць, уводзячы культурныя эўрапейскія звычаі. Але-ж каралеўскія рэформы не спадабаліся магамэтанскаму духавенству, якое нагаварыла народ проці караля. Паднялося паўстаньне, якое кароль хацеў зьніштожыць пры дапамозе войска. У сувязі з гэтым, у працягу паўтара месяца ідзе там аружная барацьба. Вынікаў гэтае барацьбы адгадаць нельга. Рэлігійны фанатызм афганцаў можа іх гэтак узбурыць проці наватарстваў, што магчыма, што кароль павінен будзе спыніць аружную бойку і адлажыць рэфарміраваньне старых афганскіх звычаяў.

Такія-ж самыя наватарскія рэформы творыць і Кэмаль-паша (прэзыдэнт) у Турцыі. Паміж іншым уводзіць піцьцё алькагалёвых напояў: (віно, гарэлка і г. д.), чаго ў Турцыі ня было. Гэтае апошняе, дык Трэба прызнаць цамылковым.

Аднак-жа ў Турцыі пакуль-што ніякіх забурэньняў няма. Праўда, наватарства прышчапляюцца толькі ў местах: шэрэйшых масаў яны яшчэ не датыкаліся.

З жыцьця Польшчы.

Проці Францыі.

„Kurjer Wilenski" і „Słowo" абгаварваючы справу палемічнай сутычкі Залескага з Штрэзэманам і прыхільнасьці Брыяна да Нямеччыны ў часе гэтай палемікі, абгаварываюць справу франка-польскага саюзу. Разглядаюць справу: „Kur. Wil."з засцемкамі аб шкодах для Францыі прымірэньня з Нямеччынай, а „Słowo" з подзівам—пагражае Францыі разрывам саюзу.

У сойме.

Праца сойму адбываецца пераважна ў камісіях. У бюджэтнай камісіі разглядаецца бюджэт на наступны год.

На агульным паседжаньні 14 г. сьнежня разглядалася прапазыцыя пэпээсаў аб сьвяточных нагародах урадоўцам. Прапазыцыя большасьцю была адкінута: калі-б яна прайшла, дык расходы на нагароды ўрадоўцам выклікалі-б 80 мільёнаў злотых.

На тым-жа паседжаньні разглядаўся дэкрэт прэзыдэнта аб судовых рэформах. Пастаноўлена адстрочыць правядзеньне дэкрэта ў жыцьцё на адзін год.

На паседжаньні адміністрацыйнае камісіі прадстаўнік ураду заявіў, што ў часе львоўскіх падзеяў, калі адбыліся пагромы украінскіх арганізацыяў, львоўская паліцыя не адпаведала свайму назначэньню. За тое цяпер у Львове адбываюцца пертурбацыі на паліцэйскіх становішчах.

На гэтым паседжаньні адміністрацыйнай камісіі выступаў пасол Ярэміч, які ў свaей прамове паддаў крытыцы ўсю палітыку ўраду ў адносінах да нацыянальных меншасьцяў, а так-жа захоўваньне адміністрацыі і паліцыі ў Львове ў часе першалістападавых падзеяў.

На тым самым паседжаньні прадстаўнікі Беларускага і Украінскага Пасольскіх Клюбаў падалі вотум недаверыя старшыні адм. камісіі паслу Паляковічу за чынную зьнявагу украінскага пасла Хруцкага.

Зьмены на становішчы мін. справядлівасьці.

Міністар справядлівасьці, прадстаўнік віленскіх абшарнікаў, п. Мэйштовіч падаўся ў адстаўку, а на яго месца назначаны б. пам. мін. п. Цар.

Аб прычынах адстаўкі п. Мэйштовіча газэты падаюць весткі, што ўжо аддаўна выяўляліся разыходжаньні ў паглядах на справы ў п. Мэйштовіча з прэм'ерам Бартлем і нікаторымі міністрамі. І калі віленскае „Słowo" піша, што імя п. Мэйштовіча зьвязана з ліквідацыяй беларускай „Грамады", дык „Dzien. Wil. адзначае, што найбольшважнай прычынай адстаўкі (магчыма) было разыходжаньне ў паглядах між мін. Мэйштовічам і прэм'ерам Бартлем у справе далейшага ходу судовае справы проці б. Грамады. (Dz. Wil. № 294).

М. Вяршынін.

Каляды.

Урачыстасьць зімовага павароту сонца, якая у старасьветчыну называлася „нараджэньнем сонца„ абходзілася усімі народамі Эўропы яшчэ ў прагістарычныя часы, пры гэтым сьвяткаваньне ўрачыстасьці ладзілася на чэсьць мяйсцовых багоў і выражалася песьнямі і гульнямі, астаткі якіх дахаваліся да нашых дзён. Грэкі называлі гэтую ўрачыстасьць „халаvда" а лаціняне „kalendaё". Апошні назоў пад уплывам рымскай цывілізацыі пашырыўся амаль на ўсю Эўропу. Так у французаў — chalendes, правансальцаў — colendas, румын — colinda, чэхаў і харватаў — koleda, сербаў — каляда, славінцаў — colednica, абхазцаў — коланда, гурыйцаў — коландоба, што значыць нова год і г. д.

Сьвяткаваньнем календ у стара-рымлян закончываўся пэлы цыкль паганскіх сьвятаў на чэсьць Деоніса Оракійскага, Сатурналіеў, Опаліеў і Воты, якія пачыналіся 24 лістапада і канчаліся 1 студня. Урачыстасьць календ абходзілася ад 1 да 5 студня і адзначалася тым, што лічылася сьвятам агульнай радасьці і брацтва ўсіх людзей без розьніцы стану, веку і клясы. Яе сьвяткавалі нявольнікі разам з сваіміваладарамі. Усе гэтыя сьвяты былі пранікнуты сымболізацыяй уроды на будучы год.

У IV веку новай эры, хрысьціянскае вучэньне пакінула стары назоў „календ", але зімовы паварот сонца, які называўся „днём нараджэньня сонца" (dies natalis Solis in victi) замяніла назовам „сьвята нараджэньня Хрыста" (festum notivicatis Christi) і устанавіла цыкль хрысьціянскіх калядных сьвятаў з 24 сьнежня да 4 студня. Такім чынам сьвяты паганскія зьмяшчаліся з хрысьціянскімі сьвятамі. Цыкль хрысьціянскіх каляд пры імператары Юстыніяне быў прадоўжаны яшчэ на два дні і канчаўся сьвятам Трох Каралёў. Вядучы далей змаганьня з паганскімі звычаямі, песьнямі і гульнямі хрысьціянства ўвяло ў жыцьцё свае рэлігійныя працэсіі, пасты і песьні аб нараджэньні Хрыста; калядаваньне з зьвяздою, трыма каралямі і бэтлейкай. Хрысьціянскія каляды атрымалі назовы па-француску — Noel або Notals, па-нямецку—Weinachten, ангельску—Christams, сербску і харватску—Божыч (малады Бог, сын Божы), чэску vanoce (сьв. ночы) па-славацку kračun (найкаротшы дзень) і г. д.

Ня глядзячы аднак на вялікую намогу хрысьціянскага духавенства каб зьнішчыць астаткі паганскіх звычаяў і жорсткія кары за адступленьне ад хрысьціянства (інквізыцыя), гэтаго дасягнуць не удалося. Закараніўшыся векамі старыя традыцыі моцна трымаліся ў народах і трымаюцца яшчэ дагэтуль і напрклад: У галіцкіх украінцаў і у карпацкіх русінаў сьвяткаваньне „каляды" жыва напамінае паганскі культ продкаў. Калядоўнікі на шчодры вечар гуляюць ў араньне і сеяньне загаварываючы: „радзі Божа ячмень і пшаніцу і іншую пашніцу". Пасьвячаюць гэтую гульню ў чэсьць сьвятой Меланіі, апякуна уроды. Як толькі зоркі ўзойдуць ядуць загаворaны хлеб (каравай — карачун), а раніцай, да дня, паляць агні (кастры) як сымболь прывітаньня нова—народжанаму сонцу. Сербы паляць „бадняк". У нас на Беларусі ў некаторых мясцох ходзіць гутарка, што на першы дзень каляд „сонца іграе". Цэрамоніі з гэтымі агнямі захаваліся і ў іншых неславянскіх народаў і называюцца: у скандынаваў (швэдаў і нарвэжцаў) Julblock, французаў—Coligneau, la souche de Noel, ангельцаў Ilelog. Асеціны паляць такія агні перад новым годам.

У чэхаў, пад уплывам высокай культуры і духу матэрыялізму, хрысьціянскіе пасты і абрады адпалі, але народныя калядныя традыцыі захоўваюцца; шчодры вечар адбываецца надта парадна. Кожная сям'я, багатая ці бедная, павінна мець на вячэру некалькі патраў, віно (у бедных яно замяняецца півам) і абавязкова рыбу. Прыбіраецца пекна ялінка, навешанамі на яе цукеркамі, арэхамі, яблыкамі, фігамі, рознымі ляцкамі і сьвечкамі, а пад ялінку кладуцца падарункі для дзяцей тайком, каб дзеці ня бачылі. Па вячэры запальваюцца сьвечкі на ялінцы і ўся сямья ідзе глядзець што каму „ёжышэк" паслаў. Дзеці сьпяваюць і веселяцца. Каляды ёсьць сьвята дзяцей. Дзяўчаты вясковыя варожаць падобна нашым беларускім: выліваюць волава, воск і г. д. На Сыльвестра (31 студня) вечарам пад новы год, як толькі праб'е 12 гадзін выходзяць на вуліцу, вітаюцца з новым годам. Пяюць і гуляюць да дня.

Так сама адбываюцца каляды ў нямеччыне. Там пад новы год ніхто ня выходзіць на вуліцу ў цыліндры, ці у цьвёрдым капелюшы, бо моладзь пры крыках „prosit neujachr" сабе яго з галавы і разаб'е.

Назоў „шчодры вечар" ужываецца толькі на Беларусі і Украіне і сымболізуе шчодры (багаты) на уроду прыходзячы год. У гэты вечар сяляне па падвор'ю (па пагодзе) гадаюць калі што сеяць. Калі з вечара неба зорыстае, дык раньні гарох і ячмень будуць ядраныя, калі пахмурнае, дык іх трэба сеяць пазьней і г. д. У палудневай частцы Магілёўшчыны вечар называецца „шчодрай куцьцёй". Прыбіраецца пекная дзяўчына „Шчодра" ў вянок з істужкамі і фрэнзьлямі да пояса „каб шчодра касмата была". З ею ходзяць калядаўніцы дзяўчаты пяюць песьні з прыпевам за кожным штрофам „сьвяты вечар" і выбіраюць падаркі. Гэта сама робіцца і на Украіне, дзе „Шчодрыўка" мае на галаве вянок з жытніх каласоў. У Баўгарыі на каляцы ходзяць мужчыны „калядары", а пад новы год—„Васільчары" і славяць святога Васіля, як апякуна земляробства. Так сама беларускія калядоўнікі ўпамінаюць у песьнях сьв. Васіля.

„Куцьця" мае значэньне ўспамінак па нябошчыках так як „дзяды". Яшчэ ў прагістарычныя часы людзі ўбачылі, што прырода абнаўляецца, што кінутае

Польска-Літоўскія адносіны.

Справа польска-літоўскіх непаразуменьняў не ўрэгуляваная перагаворамі, якія адбываліся ў працягу ўсяго году між Польшчаю і Літвою, выплыла на паседжаньнях Лігі Нацыяў.

Перадусім выступаў літоўскі прэм'ер-міністар Вальдэмарас з прамоваю, у каторай абгаварыў польска-літоўскія адносіны адзначаючы, што адхіліць непаразуменьні могуць толькі самыя — Польшча і Літва, маючы падставу сувальскі дагавор 1920 году і рэзалюцыю Лігі Нацыяў 1927 г.

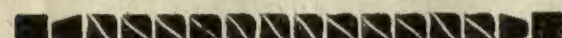
Пасьля Вальдэмараса выступіў польскі міністар заграчічных справаў Залескі, каторы ад гістарычнага высьвятленьня справы адмовіўся, кіруючы сутнасьць справы на сучаснае палажэньне. Мін. Залескі прасіў Лігу Нацыяў даць дапамогу ад сябе. Але-ж гэтага не жадаў Вальдэмарас.

Справа была адложана на другі дзень.

На другім паседжаньні аб польска-літоўскіх адносінах і непаразуменьнях, рабіў даклад гішпанскі міністар Квінонэс-дэ-Леон. Выслухаўшы гэтага дакладчыка, Ліга Нацыяў прыняла вадзяністую рэзалюцыю, у якой ізноў заклікае Польшчу і Літву да урэгулеваньня адносінаў.

Ніякае камісіі для распазнаньня справы Ліга Нацыяў не вызначыла. А дзеля таго, што Польшча дамагалася ўмешацельства Лігі Нацыяў, дык калі справа прыняла гэтакі зварот, газэты палічылі гэта за няўдачу для Польшчы. Частка польскіх газэтаў абурылася на францускага міністра Брыяна, які, быццам, аднасіўся бязстаронна да польскіх дамаганьняў.

На гэтым і закончылася ў Лізе Нацыяў справа польска-літоўскіх адносінаў. Паразуменьня, як ня было, так і няма. Але-ж быццам, сьцверджана, што, як Польшчы з боку Літвы, таксама і Літве з боку Польшчы, — нічога не пагражае.

НАВІНЫ

— Арцыбіскуп Ялбжыкоўскі і Беларуская Хрысьц. Дэмакр. Віленскі арцыбіскуп Ялбжыкоўскі выдаў адозву да каталікоў віленскай архідыецэзіі, каб яны не належалі да Беларускай Хрысьціянскай Дэмакрацыі, ды каб ня выпісывалі, ня чыталі і не працавалі ў газ. „Беларуская Крыніца“. Адначасна забараніў ксяндзом мець сувязь з В. Х. Д. і „Бел. Кр“.

Гэтая адозва можа напужаць таго, хто пранікся рэл. фанатызмам і загартуе таго, хто разумее у чым справа. А справа ў тым, што арцыбіскуп глядзіць на Бел. Хрысьціян. Дэм. не як каталік („Бел. Кр.“ 57), а толькі як паляк.

Трэба адзначыць, што адозва арцыбіскупа ня мае характару юрыдчнае забароны. Цывільная ўлада на гэта не рэагавала ніяк. Бел. Хр. Дэм. астаецца па—даўнэйшаму легальнаю партыяй і прыналежнасьць да яе можа выклікаць „канфлікт“ у каталіка—Беларуса з ксяндзом, але-ж ня з цывільнаю ўладаю — паліцэйскім паступкам і г. д.

Вельмі радасна, што віленскія сябры Б. Х. Д., ад гэтага удара па іх, не страцілі бадзёрасьці і цьвёрдасьці духа. Яны зрабілі адпаведныя крокі, каб высьвятліць масам сутнасьць справы і распачалі захады перад найвышэйшай уладай Каталіцкага Касьцёлу аб скасаваньні забаронаў выказаных ў адозьве арцыбіскупа.

— Канфіската „Беларускай Крыніцы“. № 56 газ. „Беларуская Крыніца“ канфіскаваны за некалькі артыкулаў. Рэдактар цягнецца да судовай адказнасьці па 129 стацьці.

— У Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры. — Адбылося паседжаньне Цэнтральнага Ураду на якім разгледжана некалькі справаў бягучага часу, між іншым, прынята да ведама адмова п. А. Більдзюкевіча ад старшыні Ц. У. Яго абавязкі перайняў кс. А. Станкевіч.

— Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры перайшоў у іншае памешканьне. Цяпер яго адрэс ёсьць гэтакі: Завальная вул. (ul Zawalna) d. № 7 кв. 8, куды і трэба кіраваць пісьмы.

— Гэтымі днямі заснаваўся новы Гурток Б. І. Г. і К. у в. Крыніца, Маладэчанскага павету.

— Гурток Б. І. Г. і К. ў в. Лукашэвічах ладзіў сцэнічнае прадстаўленьне. 26 сьнежня была адыграна, п'еса „Выбары Старшыні“ Янкі Быліны.

Судовыя працэсы.

— У Наваградку адбыўся судовы працэс, дзе на лаве вінавачаных, між іншымі, знаходзіўся пасол Стагановіч. Некалькі вінавачаных асуджана на розныя тэрміны цяжкога вастрогу: пас. Стагановіч апраўданы.

— 8 г. сьнежня ў Вільні асуджаны 22 чалавекі на цяжкі вастрог 4-7 гадоў. Яны вінаваціліся ў прыналежнасьці да камуністычнае партыі.

— Лекцыі кс. А. Станкевіча. Кс. А. Станкевіч 18 і 25 г. лістапада у салі Беларускага Інстытуту Гасп. і Культ. чытаў далейшы працяг сваей лекцыі: „Нарысы з беларускай этнаграфіі“ (народазнаўства). На пачатку лекцыі кс. Станкевіча адзначыў, што калі мы хочам быць карыснымі ў нашай працы для роднага народу, дык павінна знаць яго, ды ня толькі ў сучаснасьці але-ж і яго жыцьцё ў мінуўшчыне. Мусім дазнаць пачаткі культурнага жыцьця Беларускага Народу, ход культурнага разьвіцьця, каб ужо безпамылкова рабіць тое, што патрэбна і карысна народу, як цяпер так і ў будучыне.

І вось, у далейшым працягу сваей лекцыі кс. Станкевіч знаёміў аўдыторыю з тымі крыніцамі, з якіх можна пачарнуць веду аб жыцьці Беларускага Народу і яго культуры ў мінулым.

У нядзелю 2 і 9 сьнежня с. г., кс. Станкевіч прачытаў заканчэньне сваей лекцыі.

— Лекцыя гр. Савіцкага. У нядзелю 25 г. лістапада гр. Савіцкі прачытаў лекцыю аб „Старадаўней таргоўлі Полаччыны“.

З гэтай лекцыі мы даведаліся, што старадаўняя Беларусь, маючы свой цэнтр у Полацку вяла гандаль з далёкімі краінамі, як Арабія, Грэцыя, а таксама і з бліжэйшымі, як Скандынавія і Нямеччына. З прадметаў гандлю Беларусы таго часу прадавалі нават нявольнікаў (рабоў). Дагадацца ня трудна: беларускія феадалы — маленькія князькі таго часу прадавалі арабам сваіх падданых.

2 і 9 сьнежня гр. Савіцкі прачытаў яшчэ дзьве лекцыі з гісторыі Полаччыны.

— З жыцьця пошты ў Вільні. За апошнія часы далося заўважыць палепшаньне адносінаў да працаўнікоў на пошце—грамадзян нашага краю: менш робіцца выбрыкаў з боку галіцыйскіх бюракратаў. Як нам здаецца, сталася гэта, з аднаго боку, што прэзэс Дырэкцыі п. інж. Жаўтоўскі, ня ёсьць галічанінам і арыентуецца ў тутэйшых стасунках; з другога боку, што некаторыя вышэйшыя становішчы на пошце займаюць мясцовыя людзі, якія дужа добра знаюць стасункі тутэйшага жыхарства: маем на мэце Начальніка Wilno I п. Гіцэвіча, а так сама і іншых.

Пажадана, каб і ў далейшым Дырэкцыя ішла ў тым самым кірунку, бо галіцэйскі элемэнт прыносіць толькі шкоду.

— Высяленьне грам. Савіцкага. Быўш. вучыцеля Віленскае Бел. Гімназіі гр. Савіцкага, польскія ўлады выселілі ў Сав. Беларусь.

— Падзеі ў Вілен. Бел. Гімназіі. Віл. шк. куратар выдаліў з Віл. Бел. Гім. 18 вучняў, якіх паліцыя, этапным парадкам, адправіла дамоў.

ВЕСТКІ З КРАЮ

Чыя работа?

(Пружаншчына).

У вёсцы Ольшэвічы вечарам цераз вакно нехта застрэліў маладога хлапца, сына селяніна тэйжа вёскі, ня ведама за якія грахі?... Як ходзяць чуткі, дык стаўся выпадак на грунце каханьня. Шмат хто тлумачыць іначай. Быццам бачылі, што нехта быў з самакатам... Адным словам беларускага хлапца няма, а злыдні рагочуць, робячы дзіва на нашай Бацькаўшчыне.

Сашусь-Бліскавіца.

Вечар вясёласьці.

(в. Дабучын, Пружанскага пав).

У дзядовую нядзелю адбыўся ў нас спэктакль-вечарына. Нашай моладзьдзю адыграна была п'еса „Суд“—Ул. Галубка. З аднаго толькі пачыну трэба вясяліцца, таму што гэта першы раз беларуская камэдыя знайшла сабе мейсца ў нас на сцэне, і то з вялікімі высілкамі. Аб пастаноўцы беларускіх спэктакляў выступіў з праэктам тутэйшы гурток Бел. Інст. Гасп. і Культ.

Цяпер наша моладзь пастанавіла і далей займаціся гэтай справай. Трэба адзначыць, што глядзельнікаў было гэтулькі, што, аж мясцоў невыстарчала. Сярод прысутных можна было заўважыць сялян з акалічных вёсак, як Колядзічы, Куплін, Бузуны і г. д.

Агата Дабрадзейка.

З царкоўнага жыцьця.

(Астрына, Лідзкага павету).

Вясной мы пісалі, як поп Станкевіч з благачынным папом Галянкевічам ліквідавалі царкоўнае (нотнае) пяяньне. Як ведама, дык яны гэта рабілі дзеля таго, каб пазбыцца арганізатара сьпеву а. І. Яцкевіча, які сваей працай быў бярвяном на іхных вачох. Дапяўшы нарэшце мэты (а. Яцкевіч звольніўся), поп Станкевіч пакіраваўся назад: ён перапрасіў хлапцоў і дзяўчат сьпявакоў, каб яны пялі, але гэтым страціў свой астатні гонар, бо ўсе зразумелі, што яму трэ' было адхіліць ад царкоўных спраў а. Яцкевіча.

Даўней, гледзячы на а. Яцкевіча, ён (як і Ліхнякевіч) нейк стрымліваўся, а цяпер, дык зусім адкрыў сваё аблічча. Парахвіяне заўважылі шмат грашкоў у папа Станкевіча, а дзеля таго, што „грашкі“ датыкалі парахвіяльных спраў, якімі поп Станкевіч кіраваў у супалцы з дзяком Чахоўскім і вечным апякуном Мікалаям Каранкевічам, дык мы падалі жалабу пракурору, каб ён разабраўся ў „грашкох“ папа Станкевіча.

Астрынец.

Сяляне чытайце і пашырайце сваю газэту на роднай мове „Сялянскую Ніву“.

ў зямлю зерне, хоць само струхлее, але дасьць новыя расткі і зёрны, дык прышлі да пераканаьня, што абсалютнай сьмерці ня бывае і застасавалі гэты зьяў да сябе. Паявілася вера ў несьмяротнасьць душы. Душы сваякоў нібыта, прымалі ўдзел ў сьвяткаваньнях і абрадах разам з жывымі. А дзеля таго, што найбольш жывучым лічыўся ячмень, дык у магілы знатных нябошчыкаў сыпаліся ячменныя зёрны. У Беларусаў, як ведама, варыцца на шчодры вечар густая каша з абтоўчаных ячных зёрнаў і ставіцца за сталом на куце, цераз гэта яна і атрымала назоў „куцьці“. Куцьцю ядуць з мядоваю сытою, ці якім іншым заменяючым мёд прысмакам.

Для нябожчыкаў пакідаецца або першая лыжка, або астаткі куцьці, як дзе звычай устанавіў.

Мінаючы навейшыя хрысьціянскія звычаі, як хаджэньне з зьвяздою, трыма каралямі і бэтлейкай (зертепам-), значэньне якіх нам вядома, застановімся крыху над некатарымі з шматлікіх традыцыяў беларускага калядаваньня, значэньні якіх да гэтуль застаюцца ня зусім высьвенымі, гэта: хаджэньне з казою, мядзьвядзём, кабылаю і жураўлём. Па тлумачэньню прафэсара Майнгардта звычай хадзіць з казой на каляды пакінуў па сабе сьляды у Эўропе. Згодна старой міталёгіі каза прадстаўляла сабою „душу нівы“ падобна Фауне-багіні палёў і лясоў, ці Флёры-багіні вясны і красак. Такім чынам гэты звычай ёсьць старарымская спадчына. Але што значаць мядзьведзь, кабыла і журавель? Нам здаецца, што гэта вынаходкі беларускай міталёгіі пазьнейшых часоў, зьявіўшыся пасьля прыходу Беларусаў з берагоў Дуная ў цяперашнюю Беларусь, дзе было шмат медзьвядзёў і жураўлёў. Напэўна, што гэтыя атрыбуты паганства мелі падобнае значэньне, што і каза.

З многалікіх гульняў і сцэн, з якіх некаторыя выдзяляюцца востратою думкі і мастацтвом трэба адзначыць цікавую па свайму характару гульню у Яшчура*). Але-ж хто такі быў гэты Яшчур? Дагэтуляшнія досьледы не даюць нам адказу. Песьні і гульні Яшчура даюць гэтакі вобраз: Малады дзяцюк „Яшчур“ садзіцца на калодцы пасярод хаты, а навакола яго садзяцца дзяўчаты і пяюць, прыпяваючы за кожным штрофам: Ладу-Ладу.

Сядзіць Яшчур ў арэхавым кусьце.
Арэшкі лушчыць-вочкамі плюшчыць.
За дзеўкамі сочыць, жаніціся хочыць.

Яму раяць выбраць сабе дзяўчыну. Ён хапае зпачатку ў адной дзяўчыны хустачку, потым у другой, трэцяй аж да апошняй. Хустачкі называюцца „вяночкамі“ Калі ад усіх адбярэ, дзяўчаты жалобна пяючы просяць:

Ой Яшчуру паночак—Ладу-Ладу
Аддай-жа мой вяночак „
Я яго віла і пляла, „
На край бору хадзіла „
Па кветачцы зьбірала „
Ды у вяночак вязала, „
Я матулькі баялася „
Ад татулькі хавалася і г. д.

Яшчур вельмі груба з цынічнымі словамі кідае хустачкі назад.

Па гэтай гульні можна судзіць, што ў лесе, у кустох сядзела нейкая пачвара, якая называлася „Яшчуром“, пільнавала дзяўчат і хапала іх каб адабраць „дзявочы вяночак“.

Што датыкаецца прыпекі Ладу-Ладу, дык гісторыя падае два варыянты. Па аднаму—Лада быў славянскі бог вясельля, сямейнай згоды і дабрабыту, а па другому,—што гэта ня быў бог, але багіня Лада. Вядомы вучоны, прафэсар Потэбня адкідае нават боства Лады і даводзіць, што самы тэрмін „Лада“ азначае роўнасьць пары (мужа і жонкі), якая ладзіць сямейнае жыцьцё. Калі прыняць аднак пад увагу, што Ноўгародзкія Беларусы на чэсьць Лады назвалі возера „Ладажскім“ і што сьвята Лады сьвяткавалася паміж 25 траўня і 25 чэрвеня, нельга не прызнаць, каб Лада не паважаўся за боства. Магчыма, што ў адным месцы ён лічыўся богам, а ў другім багіняй. Магчыма нават, што яны абое пад адным іменем „Лада“ ладзілі людзкое жыцьцё. Ад іх у беларускай мове асталося шмат тэрмінаў як „лад“, „наладзіць“ і г. д. Калі дзіця пачынае пазнаваць, дык матка плешча ў далоні, вучыць дзіця пляскаць і пяе:

Ладу—ладу ладкі
Мы зьпячом аладкі
Паедзем да бабкі і г. д.
Або:
Ладкі—ладушкі
Паляцелі птушкі
На бабіны грушкі і г. д.

У кожным разе гульня ў Яшчура чыста беларуская. —

Пры заканчэньні гэтага кароткага нарысу ня лішняе лічым адзначыць, што суседзі нашы велікарусы, якія эфармаваліся з мешаніны славян, манголаў, фінаў, іранцаў дый іншых народнасьцяў, лічацца маладым народам у параўнаньню з Беларусамі, дык не маюць сваіх гістарычных традыцыяў. У іх няма ні Шчодрага вечара, ні Купалы ні іншых старасьвецкіх звычаяў. Калі велікарускім вучоным прыходзілася даказваць „першынство“ паміж славянамі, дык яны апіраліся на гістарычныя факты Беларусаў і украінцаў. А так як гэтые народы, іх звычаі і мовы для велікарусаў чужыя, дык у гісторыю трафіла шмат чаго няяснага і заблутанага. Спадзяёмся, што нашыя маладыя вучоныя сілы раз'ясьняць некатарыя недарэчнасьці і выраўнуюць адхіленьні ад гістарычнай праўды.

*) Нядаўна ў магілах Эгіпецкіх фараонаў—перамідах — пры раскопках, былі знойдзены ячменныя зёрны, якія пралежалі там некалькі тысяч гадоў. Калі яны былі пасеяны дык прарасьлі. Першапачатнавая бацькаўшчына ячменю ёсьць Афрыка, адкуль ён разышоўся па цэлым сьвеце.

*) Яшчура гуляюць у валасьцях Налібоцкай і Дзеравенскай у даўнейшай Ашмяншчыне.

ЯКУБ КОЛАС

17)

Новая Зямля.

Поэма

(Працяг).

Каб дапісаць партрэт Антося,
Скажу: на сьвеце не знайшлося
Ні ўдоўкі-любкі, ні дзяўчыны,
Каб палучыць дзьве палавіны,
Каб разам шчасьце здабываць
І поруч долю падзяляць.
І я тут сам за дзядзьку мушу
Назад старонку адгарнуць
І аб вясьне яго ўздыхнуць
І добрым словам яго душу
Яшчэ раз шчыра памянуць.
Была вясна, было імкненьне,
І сэрца ведала тамленьне,
І сэрца водгук сэрца чула,
І сэрца к сэрцайку гарнула.
Ды толькі-ж доля ня судзіла,
І любка-Наста, яго міла,
Што так клялася, цалавала
І к сэрцу з жарам прыхіляла,
Што так суліла шчасьця многа,—
Яго зьмяняла на другога!
Антось.., Ды што!... цяпер забыта,
Даўно пажалі тое жыта
І тыя межы заааралі,
Што дзядзькаў смутак калыхалі.
— Ну, хлопцы: зараз дамо жару!
Саб'ём пасадаў яшчэ з пару. —
Снапы ў радочкі палажылі,
Так і дзяды яшчэ вучылі,
Каб каласы ды з каласамі,
А да пярылаў гузырамі.
— Ну, грымнем, хлопцы, каб зьвінела!—
І пяць цапоў ідуць у дзела!
Не малацьба, а бубнаў хоры!
Здаецца-б цэлам вадзіў хворы!
Бічы кладуцца так рытмічна,
Само гудзеньне іх музычна;
Снапы ня ўлежаць, скачуць самі
І сыплюць жыта пад бічамі,
А дзядзька рэй вядзе, гукае
Й адным крыкам памагае:
— Дай, дай яму, брат! дай з-за вуха!
Гэ-гэх, скачы, баба-псяюха! —
Гудуць цапы ўгары праворна,
Ідзе работа дружна, спорна,
Аж падшыбае ўсіх ахвота,
Бо мае свой захоп работа.
Вось так адно другім мянялась,
Затым яно й не прыядалась,
Калі было ўсё ў меру, ў пору,
І гладка йшло ўсё тут угору.
Таксама вечар свае бавы
Нясе з сабой ня менш цікавы
І асабліва перад сьвятам,
Калі, бывала, дзядзька з татам,
А з імі часам гэтак сама
Удзел жывы прыймае мама.
Пачнуць казаць свае ўспамінкі,
Вясьці размовы пра старынкі,
Пра нязвычайныя здарэньні
І ім даваць тут тлумачэньні.
Цяпер камінак спачывае,
А хату лямпа асьвятляе,
Але маркотна і тужліва,
А цені страшна і маўкліва
То затрасуцца, затанцуюць,
Як-бы каго яны пільнуюць,
То заспакояцца зацята,
Калі замрэ і сама хата.
Тады, здаецца, цені тыя,
Ня проста цені, а жывыя
І нібы ў іх ёсьць нейка справа
І таямнічна і цікава.
Дарэктар к печы прытуліўся,
На дзядзькаў твар утарапіўся.
— Мне сам казаў Пятрусь Грыхінін,
І лгаць-жа ён ня быў павінен:
Да дому ехаў ён з Княжога,
Вакол няма нідзе нікога;
І ціха ўсё, як-бы зацята.
Было ўжо трохі пазнавата,
А ён на voліках пляцецца,
І так яму ўсё штось вярзецца.
Вось едзе ён, масток мінае,
Аж хто-сь з-за паляў вылятае,
Як жар чырвоны ды вяртлявы
І хвошча пугай ўлева, ўправа
І па валох і па Пятрусю.
„Вось", кажа, „я табе спазьнюся,
Калі ты так запрацаваўся!"
І аж да Нёмна за ім гнаўся!
Дарэктар бедны ўвесь жахнуўся,
Ад страху нават аж прыгнуўся.
— Ма-быць штось ёсьць такі на сьвеце!
На матку тут зірнулі дзеці:
— Сьвякроў, нябожчыца Анэта,
Сама казала мне пра гэта, —
Яна была і цётка Рузя,
Зьбіралі шчаўе дзесь на лузе
Ды йшлі дадому каля Нёмну.
Было зусім яшчэ няцёмна,
Вось толькі сонца напалову
Зайшло за горку Дземянову,
І нікагусенька нідзе!
Аж — зіркі на саменькай вадзе
Сядзіць хтось, выцягнуўшы ногі,
Над самай буктай, такі строгі,
Як мае быць, ва ўсім адзеньні
І курыць люльку ў задуменьні!
Кабеты ў страсе далей хутка,
Назад зірнулі — нікагутка!
— А хто-ж то быў, цьфу, праваліся?!—
Спытаў дарэктар, трасучыся:
Яго той страх нашчэнт занудзіў.
— Ці не Янчур там рыбу вудзіў, —
Азваўся дзядзька не бяз жарту.
А ўсе маўчаць, глядзяць упарта.
Да дзядзькі бліжай хлопец жмецца:
Яму, чорт знае, што здаецца.
У хаце стала больш страхліва.
З-за вокан ноч глядзіць маўкліва,
І гэта ноч як-бы жывая
І быццам нешта яна знае,
Але аб тым казаць ня хоча,
Бо на размовы неахвоча.
А на двары дзесь каля будкі
Чагось брахнуў сабака чуткі,
Брахнуў і змоўк, бы страшна стала,
І ноч брахаць не пазваляла.
Аслаблі ў Яські ўсе тут гайкі.
— Э, глупства ўсё, ня больш, як байкі!
Міхась азваўся: — хто баіцца,
Таму ўсё можа палучыцца.
На што вам лепш? тут жыў Пшавара...
Вось раз уночы чуе гукі, —
У вакно малоцяць чыесь рукі,
Малоцяць так, бы ў час пажару.
— Хто там? — Пусьці, брат: то я Сёмка
Ну, брат, і б'юцца-ж чэрці ёмка!
Ня верыў я, даль-Бог, паверу!
На ўласным карку чуў, халеру!
На грэблю я, брат, як узьехаў,
Так і засыпаў мне арэхаў!
Я — па кані, ён мне — па карку!
Пасек мне сьпіну праз браварку!
І толькі тут, вось, адступіўся,
Калі ў двары ўжо я спыніўся. —
Пшавара з хаты вышаў босы
Агледзіць Сёмкавы калёсы.
І што-ж? вось вам і таямніцы:
Ялова лапка ўлезла ў сьпіцы! —
Яшчэ пра страхі вялі мову
І іх тлумачылі аснову,
І іх істоту разьбіралі,
І трохі з Яські жартавалі.
Ўсяго было тут вечарамі,
Калі разыдуцца часамі!
На ўсё была свая прычына
І адпаведная часіна.
Зайшла раз мова аб навуках —
Старых, даўнейшых — і іх штуках,
Аб кнігах з чорнаю пячацьцю,
Аб чараўніцтве, аб закляцьці,
Аб розных хітрасьцях і зману.
— Вось пусьцяць нейкага туману,
І чалавек хоць і жывы,
Але стаіць без галавы! —
Гаворыць дзядзька, хлопцам дзіва,
Ўсё іх цікавіць моцна, жыва.
— Я сам такую штучку знаю,
Што без памылкі адгадаю,
Як хто стаіць, ну, хоць-бы ў сенях:
Ці на нагах, ці на каленях,
Ці ён там стане, ці ён ляжа!
— Вось гэта штука! — бацька кажа.
— І няўжо, дзядзька, адгадае?! —
Цікавасьць Яську забірае,
І не дае ніяк ён веры
І погляд кідае на дзьверы,
Бо хоча ён сваю асобу
У сені вынесьці на спробу.
— Ну, Костусь, пойдзем мы з табою?
Ідуць і ў сенях між сабою
Вядуць параду, як пастаць,
Каб бацька ўжо ня мог згадаць.
Мяркуюць хлопцы так і гэтак,
Бы вулей ставяць пад паветак;
Урэшце ўсё абмеркавалі,
Хітрэй ня трэба, як пасталі:
Адзін прыгнуўся ракушком,
Другі ў падлогу ўпёрся лбом.
— Ну, дзядзька, як мы тут стаіма?
— А так, як цюцькі за дзьвярыма!—
Ім бацька з хаты дзесь азваўся,
І раптам дружны сьмех падняўся.

(Далей будзе.

Жыцьцёвы бальзам.

З таго часу калі пачало жыць чалавецтва, яно пачало думаць аб тым, каб ня ўміраць ці, каб хоць жыць як найдаўжэй. Вось чаму, здаецца, нічога гэтак, як гэта, ні цікавіла і ні цікавіць чалавецтва. Вучоныя людзі, у розныя поры, стараліся знайсьці сродак, каторым можна было пазбавіць чалавека ад старасьці, вярнуўшы яму маладасьць. Шукалі людзі гэтак званы—жыцьцёвы бальзам. Шмат было аб гэтым дагадак і згадак, тэорыяў і тэзаў, але-ж нічога ня выходзіла.

Апошнімі часамі зацікавілі сьвет тры вучоныя — Мечнікаў, Воранаў і Штэйнах.

Доўга працаваў Мечнікаў над вырашэньнем прычынаў старасьці і накančатак зрабіў гэтакія вывады: у чалавечым арганізьме ёсьць малечечкія жывёлкі (яны ня відны звычайным вокам). Гэтыя жывёлкі ёсьць двох гатункаў: першы—гэта тыя, якія кормяцца чалавечым целам, а знача — яны яго зьніштажаюць. Другія-ж жывёлкі—гэта тыя, якія бароняць цела; яны стараюцца зьніштожаць паразітаў. Вось чаму, у чалавечым арганізьме адбываецца заўсёдная барацьба гэтых вось нявідзімых вокам жывёлкаў. У рэзультаце—арганізм робіцца кволым і руйнуецца. Мечнікаў даказваў, што гэта найгалаўнейшая прычына старасьці.

Праўда, ён ня даў ніякага больш-менш радыкальнага сродка, але-ж другія вучоныя пачалі шукаць сродка і „нашлі"... Доктар Воранаў на ўмацаваньне чалавечага арганізму пачаў прышчапляць людзям абязьяніныя (малпіныя) палавыя залозкі. На пачатку—гэта вельмі зацікавіла ўсіх, але-ж цяпер другія вучоныя скрытыкавалі Воранава, бо вялікіх вынікаў гэтае прышчапленьне не дало.

Доктар Штэйнах абаснаваў сваю працу на тым, што ён рабіў у палавых залозках чалавека адумысную апэрацыю. Ён рабіў перавязку палавой залозкі, а гэта змушала яе мацней працаваць. Рэзультаты яго працы, як і Воранава зьяўляюцца вельмі цікавымі, але-ж не дасканальнымі. Магчыма, што іншыя вучоныя ўдасканаляць іх вынаходы...

Апошнімі часамі праф. Майкаў, з дапамогаю хэміка Шылава, знашоў новы сродак, які назваў—Гіпэрсоль. Па водклікам усіх тых, якія лячыліся гэтым сродкам, яго дзействы вельмі ўдачныя. Гіпэрсоль—сродак на ўсе хваробы, ці праўдзівей на адну: ён ўмацняе чалавечы арганізм, а гэтым самым выганяе кволасьць.

Артысту Станіслаўскаму пагражала сьлепата, але-ж дзякуючы Гіпэрсолю ён направіў свае вочы. Падаюцца і шмат іншых прыкладаў.

Лячэньне Гіпэрсолем адбываецца цераз пасярэдніцтва запусканьня яго пад скуру. Ніякае апэрацыі пры гэтым ня трэба, што дае магчымасьць думаць, што ён стане сродкам даступным шырокім чалавечым масам.

Адзін чалавек, які зрабіў сабе 50 запусканьняў, пачуўся на сілах гэтак як чуўся 25 гадоў таму назад. Як відзім, дык гэта — запраўды жыцьцёвы бальзам. Толькі дзіўным неяк здаецца, што гэта не праніклася сюды да нас, ня гледзячы на тое, што ў Расеі праф. Майкаў зрабіў 2,700 удачных пробаў.

Як рухаюцца цягнікі.

У № 20, каапэрацыйнай газэты „Spólnota" чытаем гэтакую заціемку, якая яскрава характарызуе рух цягнікоў і жыцьцё м. Смаргоні.

„Пасьля некалькі гадзін падарожы цягніком з Вільні высядаю на станцыі Смаргоні. Хуткасьць руху цягнікоў у Віленскай дырэкцыі можна поўнасьцю і цяпер яшчэ охарактарызаваць анэкдотам таго часу, калі паўстала вузкакалейка паміж Глыбокім і Варановым. Дык вось—на ўбочу вузкакалейкі ідуць вясковыя дзяўчыны да касьцёлу. Падходзіць цягнік, які ледзьва што цягнецца. Убачыўшы дзяўчынкаў, ветлівы кандуктар гаворa: „Паненачкі, прашу садзіцца, падвязу", а тыя на гэта адказваюць: „Дзякуім паночку, баімся ў касьцёл спазьвіцца".

Станцыя Смаргоні не адбудавана. Шкелет вагзалу будзіць успаміны аб страшнай вайне, якая на гэтых абшарах мела працяг доўгай, заўзятай акопавай барацьбы. Саджуся на першую лепшую фурманку. Да мястечка добры кілямэтр дарогі. Маленькі нэндзны конік і гэтакі самы яго гаспадар; абодва выклікаюць спагад. У дарозе вядзем гутарку. Даснаюся, што з вялікай натугай куплены гэты конік, гаспадар жыве ў зямлянцы, мае 6 гэктараў зямлі, але-ж што, калі ў вялікшай частцы „перагорана" акопамі. Жалуецца, што сам, а нават пры дапамозе і ўсяе сям'і няможа выраўняць поля...

...у гэтым выпадку варта было-б спыніцца над тым, ці неналежала-б, каб адпаведныя дзейнікі прышлі з дапамогаю.

Мястэчка (Смаргоні) памалу прыходзіць да натуральнага выгляду, хоць і яшчэ ёсьць вялікія пасьля ваенныя спусьцізны. Касьцёл адбудаваны... З перадваеннай лічбы жыхарства, якая раўнялася 13 тысячам, цяпер асталося каля 5 тысяч. Добра пашыраная гарбарская прамысловасьць, каторая давала працу не адной тысячы работнікаў, цяпер ня істнуе".

НАША ПОШТА

Станкевіч, Янук Антонаў з Дубойкі. Газэта Вам высылаецца таксама як і ўсім падпісчыкам. Калі-ж, іншыя атрымоўваюць, а Вы не, дык пастарайцеся выясьніць прычыну гэтага на пошце.

Я. С. аўтар верша „Шляхам цярністым" і іншыя.

Разглядзелі мы Вашыя вершы, але-ж на жаль, да друку яны не падходзяць, і вось чаму.

Вы пішыце ў сваім лісьце, што Вы мала граматны, дык ясна, што ня гледзячы на тое, што ў Вас заметна пачуцьцё, Вы яго выявіць вершам ня можаце. Перашкодаю на гэта ёсьць Ваша малаграматнасьць. Старайцеся вучыцца самаадукацыяй: чытайце вершы, кніжкі адносна да навучаньня мовы. У Рэдакцыю прысылайце карэспандэнцыі, падаючы дакладна факты аб тым, што здараецца і як жывецца ў Вашай ваколіцы.

Козяк Васіль. Газэту Вам пасылаем; прысылайце падпіску. Кніжкі мы ня высылаем. Гэта робіць кнігарня „Пагоня", але-ж трэба наперад прысылаць ёй грошы.

Астрынец. Вашую карэспандэнцыю — некралёг аб сьмерці Каранкевіча выкарыстаць ня можам, бо Рэдакцыі ён ня ведамы, а ў Вашым пісаньні шмат ёсьць недакладнасьцяў.

Вы пішаце, што нябошчык выдаваў газэту: але-ж якую?

— Можа польскую ці расейскую, а нам гэта не цікава?!

Сям — к. С. Наагул у Вашым вершы няма ані складу ані ладу, дык друкаваць яго мы ня будзем, а Вам раім, — калі Вы яшчэ маладыя, — вучыцца, а калі, — паджылых гадоў, — заняцца чым-колечы іншым, толькі ня пісаньнем вершаў.

Ня толькі што ня будзем плаціць Вам за вершы, але-ж нават, калі-б і Вы нам даплаціліся, дык прыняць іх да друку ня можам.

Свой верш Вы канчаеце гэтак:
„Но, недаждаца такога права,
Каб нябіў мужіка ніхто!...
Чаму гэта ў Вас зьявілася гэтакая благая думка?

Да чытачоў і падпісчыкаў.

Апошнім часам наша газэта „Сялянская Ніва" выходзіць вельмі рэдка. Прычынай гэтага — матэрыяльныя нястачы.

Мы атрымоўваем шмат лістоў з просьбай высылкі газэты, але-ж усіх просьбаў задаволіць ня можам, дзеля таго, што лічбу выдаваных экзэмпляраў мы абмяжавалі.

Падаючы аб гэтым да ведама пав. чытачоў і падпісчыкаў, напамінаем аб неабходнасьці ўрэгуляваньня залегласьці і высылкі грошай на далейшую падпіску.

Акуратнае аплата за газэту дасьць магчымасьць выпускаць газэту часьцей.

Тым, якія не прышлюць належную плату высылку газэты спынім.

Адміністрацыя.

Адк. Рэдактар: Ал. Каптур. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.